

OQITIWSHI KOMPETENCIYASINIŲ MAZMUNI

Kallibekova Zaripa Uzakbay kizi

Nókis Mámleketlik Pedagogikalıq Institutı Pedagogika hám psixologiya baǵdarı
Magistratura bólimi 2-basqısh student.

Ayzada Embergenova

Ilimiy basshi. P.i.f.d. (Phd).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15715326>

Annotaciya. Bul maqalada klass jámáátin basqarıwda oqıtıwshı kompetenciyasınıń mazmunı, quramlıq bólimleri hám ámeliy áhmieti kórsetilgen. Atap aytqanda, pedagogikalıq, psixologiyalıq, kommunikativlik hám informaciyalıq-kommunikaciyalıq kompetenciyalardıń klastaǵı sociallıq-psixologiyalıq ortalıqqa kórsetetuǵın tásiiri analizlengen. Oqıtıwshınıń kásiplik potencialı, onıń liderlik pazyletleri, klass ishindegi qatnasıqlardı tártipke salıwdaǵı roli zamanagóy ilimiy kózqaraslar tiykarında ashıp berilgen. Sonday-aq, maqalada Ózbekstan Respublikasında ámelge asırılıp atırǵan bilimlendiriw reformaları konteksinde oqıtıwshılardıń kompetenciyalıq dárejesin rawajlandırıw jolları kórip shıǵılǵan. Izertlew nátiyjeleri klass jámáátin basqarıwda kompetentli muǵallım jetekshi faktor ekenligin tastıyıqlaydı.

Gilt sózler: Klass jámáátı, muǵallım kompetenciyası, pedagogikalıq jantasıw, kommunikativlik kónlikpeler, sociallıq-psixologiyalıq ortalıq, liderlik, refleksiya, zamanagóy bilimlendiriw, psixologiyalıq kompetenciya, sanlı texnologiya.

СОДЕРЖАНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ УЧИТЕЛЯ

Аннотация. В данной статье освещены содержание, компоненты и практическое значение компетентности учителя в управлении классным коллективом. В частности, проанализировано влияние педагогических, психологических, коммуникативных и информационно-коммуникативных компетенций на социально-психологическую среду в классе. Профессиональный потенциал учителя, его лидерские качества, роль в регулировании внутриклассных отношений раскрываются на основе современных научных подходов. Также в статье рассматриваются пути развития уровня компетентности учителей в контексте образовательных реформ, осуществляемых в Республике Узбекистан. Результаты исследования подтверждают, что компетентный учитель является ведущим фактором в управлении классным коллективом.

Ключевые слова: классный коллектив, компетентность учителя, педагогический подход, коммуникативные навыки, социально-психологическая среда, лидерство, рефлексия, современное образование, психологическая компетентность, цифровые технологии.

CONTENT OF TEACHER COMPETENCE

Abstract. This article highlights the content, components, and practical significance of teacher competence in managing the classroom collective. In particular, the influence of pedagogical, psychological, communicative, and information and communication competencies on the socio-psychological environment in the classroom was analyzed. Based on modern scientific approaches, the professional potential of the teacher, his leadership qualities, and his role in regulating intra-classroom relationships are revealed. The article also examines ways to develop the level of teacher competence in the context of educational reforms being implemented in the Republic of Uzbekistan. The research results confirm that a competent teacher is a leading factor in managing the classroom collective.

Keywords: classroom team, teacher competence, pedagogical approach, communicative skills, socio-psychological environment, leadership, reflection, modern education, psychological competence, digital technology.

Zamanagóy bilimlendiriw sistemasında oqıtıwshınıń roli tek bilim beriw menen sheklenbeydi. Ol sociallıq ortalıqta iskerlik júrgiziwshi klass jámaátın qalıplestiriwshi, basqarıwshı hám rawajlandırıwshı oraylıq shaxs sıpatında qaraladı. Sonıń ushın da oqıtıwshı kompetenciyasınıń mazmunı, onı rawajlandırıw strategiyaları hám klass jámaátın nátiyjeli basqarıwda áhmiyeti búgingi kúnde áhmiyetli ilimiy-pedagogikalıq máselelerden biri esaplanadı.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoevniń atap ótkenindey: "Jańa Ózbekstandı qurıwda eń úlken tayanışımız bul - bilimli hám tárbiyalı áwladtı kamalğa keltirip atırǵan muǵallimler bolıp esaplanadı"1. Bul pikir oqıtıwshı shaxsına berilip atırǵan joqarı itibar hám onıń jámiyetge ornın sáwlelendiredi.

Mugallim kompetenciyasınıń mazmunı: Oqıtıwshınıń kompetenciyası - bul onıń bilim, kónlikpe hám jeke pazıyetleriniń jıyındısı bolıp, tálim-tárbiya procesinde tabıslı jumıs alıp barıwǵa imkan beredi.

Búgingi kúnde bul kompetenciyalar tómendegi baǵdarlarda kórinedi:

Pedagogikalıq kompetenciya - bilimlendiriw mazmunın tereń biliw, metodika hám didaktikalıq qurallardan nátiyjeli paydalanıw [2].

Psixologiyalıq kompetenciya - oqıwshılar psixologiyasınıń ańlaw, olardıń ishki dúnyasınıń túsiniw, óz ara qatnasıqlarda individual jantasıwdı támiyinlew [3].

Kommunikativ kompetenciya - nátiyjeli sóylesiw, til mádeniyatına ámel etiw, sociallıq-psixologiyalıq ortalıqqa tásir ótkeriw qábileti [4].

Informaciyalıq-kommunikaciyalıq kompetenciya - cıfrlı texnologiyalardan paydalana alıw, informaciya aǵımların basqarıw [5].

Refleksiv kompetenciya - óz iskerligin analiz etiw, qátelerdi ańlap, keleshekte jetilistiriwge umtiliw [6].

Bul kompetenciyalar muǵallimniń klass jámaátın basqarıwdaǵı tabısını belgileydi. Bul jaǵdayda ol tek bilim beriwshi emes, al lider, shólkemlestiriwshi, psixolog, mentor hám motivator rolin atqaradı. Klass komandası hám basqarıw procesi: Klass jámaáti - bul óz ara maqset birligi, turaqlı baylanıs hám iskerlik penen baylanısqa oqıwshılar toparı bolıp, bul topar sociallıq struktura sıpatında qalıpleseıdi. Klass jámaátın basqarıw degende, mugallimniń usı toparda unamlı psixologiyalıq ortalıq jaratıw, oqıwshılardıń belsendi sociallıq rollerin belgilew, olardıń óz ara qatnasıqların tártipke salıw hám motivaciyalıq belsendiligin arttırıw procesi túsiniledi [7]. Muǵallim klass jámaátın basqarıwda tómendegi funkciyalardı atqaradı.

Shólkemlestiriwshilik-funkcional: oqıwshılardı jámaátke birlestiriw, rollerdi bólistiriw, klass basshılıǵı procesin jolǵa qoyıw;

Tárbiyalıq: ádep-ikramlılıq qádiriyatlar, sociallıq normalar hám milliy-ruwxıy dástúrlerdi sińdiriw;

Kommunikativlik: sóylesiw mádeniyatın qalıplestiriw, pikir-talaslarǵa baǵdarlaw;
Diagnosticalıq: klastaǵı oqıwshılardıń psixologiyalıq jaǵdayı, óz ara qatnasıqları hám motivaciya dárejesin bahalaw [8]. Búgingi kúnde mekteplerde sanlı texnologiyalar keńnen engizilmekte. Bul bolsa klass jámaátın basqarıw usılların da jańalawdı talap etedi. Máselen, elektron kúndelik, klass chatları, onlayn sorawnamalar járdeminde oqıwshılardıń sociallıq belsendiligi monitoring etilmekte. Bul proceste muǵallim tek basshı yemes, al cıfrlı qurallar arqalı psixologiyalıq analizator wazıypasın da orınlay alıwı kerek [9]. Oqıtıwshı kompetentligin

rawajlandiruv perspektivalari. O'zbekiston Respublikasi Ministrlar Kabinetini 2021-jil 25-avgustdagı "Bilimlendiruv sapasini arttiruv boyinsha kompleksli is-ilajlar haqqida"gi qararında oqituvshini kompetenciyasini rawajlandiruv tiykarıgi bagdar sıpatında belgilengen [10]. Bunda tómendegi ilajlar úlken áhmiyetke iye:

Kásiplik rawajlanuv ushın turaqlı tájiriybe arttiruv kurslar

Ilimiy-metodikalıq oraylardı jumısı arqalı ámeliy járdem kórsetiw.

Pedagogikalıq innovaciylardı engiziw hám olardı bahalaw sistemasini jaratıw;

Muğallimlardi jetiskenliklerin materiallıq hám ruwxıy xoshametlew.

Bunnan tisqari, psixologiyalıq-pedagogikalıq tayarlıq dárejesi joqarı bolgan muğallimler klasstagi sociallıq-psixologiyalıq ortalıqqa unamlı tásir kórsetip, hár bir oqıwshini jeke hám sociallıq rawajlanuvına járdem beredi. Bul tárep házirgi kúnde "inklyuziv bilimlendiriw," "shaxsqa bagdarlangan qatnas," "óz ara isenim ortalıgini qalıplestiriw" sıyaqlı pedagogikalıq koncepciylar menen úzliksiz baylanisli [11]. Juwmaqlap aytqanda, klass jamáatin basqarıwda oqituvshini kompetenciyasini rawajlandiruv - bul tek gana bilimlendiriwdi sapası emes, al bilimlendiriw sistemasini sociallıq nátiyjeliligini arttiruv menen tıgız baylanisli. Kompetentli muğallim - bul jamiyetke jetik shaxslardı tárbiyalay alatuğini, óz ústinde turaqlı isleytuğini, zamanagóy texnologiyalardı iyelegen pedagog. Ol klass jamáatin tek gana basqarmaydı, al ol jerde salamat sociallıq ortalıq, óz-ara húrmet hám isenim tiykarların jaratadı. Bul bolsa, óz gezeginde, hár bir oqıwshini sociallasıwı, jetekshilik qábileti hám puqaralıq juwapkershiligin rawajlandiradı.

Paydalangan ádebiyatlar

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi" – T.: O'zbekiston, 2022.
2. Hasanboyeva O. "Pedagogik kompetensiya va zamonaviy o'qituvchi" // Pedagogika va psixologiya. – 2023, №2.
3. Abdujabborova G'. "Psixologik madaniyat va o'qituvchilik faoliyati" – T.: Fan va texnologiya, 2021.
4. Turaeva D. "Muloqot madaniyati va ta'limda kommunikativ yondashuv" // Ta'lim islohotlari jurnali. – 2022, №1.
5. Karimov I. "Axborot texnologiyalarining ta'limga integratsiyasi" // Ilm va zamon.-2021, №3.
6. Jumayeva M. "Refleksiya va uning pedagogik funksiyalari" – Samarqand: Pedagog nashriyoti, 2020.
7. To'xtayev N. "Sinf jamoasi va uning pedagogik boshqaruvi" – Andijon: Ilm ziyo, 2023.
8. Rustamova Z. "Bola shaxsini o'rganishda sinf jamoasining roli" – T.: 2022.
9. Shodmonova D. "Ta'limda raqamli texnologiyalar va psixologik muhit" // O'qituvchi jurnali. – 2023, №4.
10. O'zbekiston Respublikasi VM qarori №528 (25.08.2021 y.) – www.lex.uz
11. Nishonova S. "Inkluziv ta'lim va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv" – T.: Ilm, 2022.